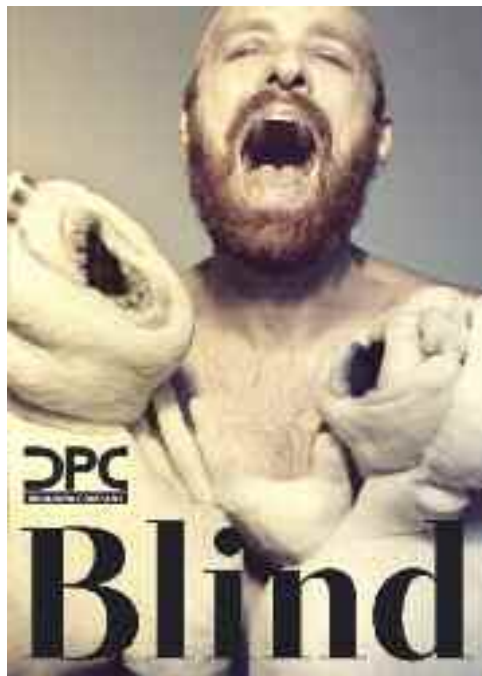

A fesztivál-plakát

A Blind-plakát

A vak. Konceptió: Duda Paiva, Nancy Black, Rendező: Nancy Black, Játssza: Duda Paiva; Amersfoort, Hollandia

Szántó Viktória

BÁBOS ISKOLÁK VIII. NEMZETKÖZI TALÁLKOZÓJA

BIALYSTOK, 2016. JÚNIUS 21–25.

A magyar bábszínházi szakma aktív és gyümölcsöző kapcsolatot ápol a lengyel bábosokkal: jól ismeri és építkezik a lengyelországi bábszínházi tradíciókból és kortárs trendjeiből. Köszönhető ez többek között számos hazai alkotó lengyel tanulmányának és munkakapcsolatának, továbbá egy olyan kiemelkedő gondolkodónak, mint amilyen Henryk Jurkowski volt, akinek írásain keresztül univerzális igazságokat ismerhettünk meg a bábjátékról. A Színház- és Filmművészeti Egyetem bábszakos hallgatói – Csató Kata szervezésében – több ízben részt vettek a Białystokban kétévente megrendezésre kerülő *BÁB – NEM BÁB* elnevezésű fesztiválon. A fesztivál célkitűzése, hogy olyan produktív találkozási pontot teremtsen, ahol a különböző egyetemekről érkezett diákok megismerik egymás munkáit, megteremtve a lehetőségét annak, hogy párbeszéd alakulhasson ki, legyen az elméleti diskurzus vagy alkotói, gyakorlati reakció. 2016-ban új profillal bővült a rendezvény: megőrizve a fesztivál eredeti koncepcióját, nemzetközi konferenciát hirdetett bábelméleti doktoranduszok számára. A fesztivál rendezője, szervezője Wiesław Czolpiński így nyilatkozott a névválasztásról: „A *BÁB – NEM BÁB* elég érdekes kifejezés, amely már 14 éve kíséri fesztiválunkat. Semmi különlegeset nem jelent, inkább csak egy probléma jelzése, egy kérdés annak a színházi műfajnak a tisztaságára vonatkozóan, amit bábszínházként ismerünk. Úgy gondolom, hogy ez a kifejezés valóban foglalja össze azokat a kérdéseket, amelyek a kortárs bábszínházzal kapcsolatban felmerülnek. A legnagyobb probléma maga a báb kifejezés. A modern színház észrevehetően kitágította azt a kört, amelyet bábszínháznak nevezünk. Olyan szintre tágította, hogy a kifejezés elveszítette az élességét. Az új jelentés csak a színházi gyakorlat alapos megfigyelése által válhat nyilvánvalóvá, kifejezetten a fiatal, kísérletező alkotók

között. A mi fesztiválunk többek között olyan hely, ahol megnézhetünk és megoszthatunk tapasztalatokat, olyan hely, ahol a fiatal bábosok találkozhatnak és lelkesen megtölthetik a *BÁB – NEM BÁB* elnevezést saját tartalmukkal.¹ A fesztivál struktúrájának másik meghatározó eleme, hogy a bábművész-képzésben tanuló diákok vizsgálóadásai mellett már közismert, sztárok

ként ismert alkotók előadásait is láthatja a közönség. Mivel a képzésben kikerülhetetlen forma a mester-tanítvány viszonyrend, a fesztivál szervezői fontosnak tartják, hogy olyan alkotókat is megfigyelhessenek a diákok, akik már valóban mesterei a szakmának. Ez az írás a mesterek magas színvonalú előadásai közül a francia *La Pendue* társulat (Remède de Polichinelle), valamint Duda Paiva produkcióját (Blind) ismerteti és elemzi, az egyetemisták előadásai közül pedig egyet emel a vizsgálat fókuszába: a Prágai Színház-művészeti Akadémia diákjának, Klára Hutečkovának *A világítótorony a 73. oldalig* (To The Lighthouse, Till Page 73) című produkcióját. Az előadások ismertetése, elemzése során több ízben felhasználtam a białystoki egyetem diákjainak cikkeit, melyek a *LA LA LA THE TIMES* fesztiválújságban jelentek meg.

1 LA LA LA THE TIMES. Kedd, 2016. 06.21.

Poli Dégaine. Rendezés és játék: Estelle Charlier és Romuald Collinet; La pendue Társulat, Franciaország

Pulcinella/Punchinella

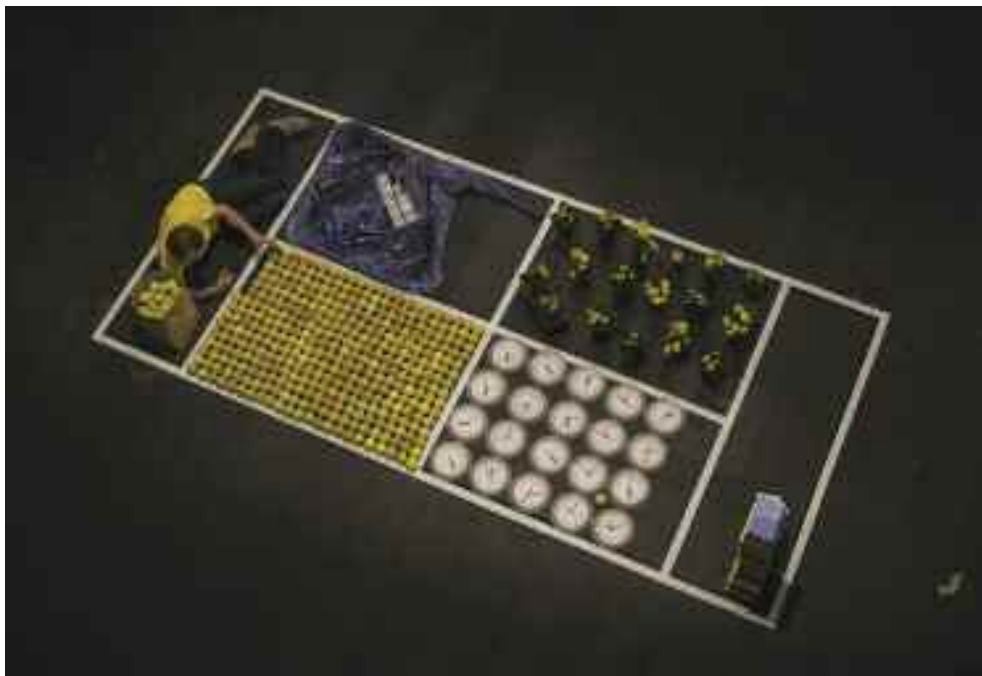
A vásári bábjáték hagyománya attól tud friss és a mai napig érvényes maradni, hogy örökké megújul, miközben tiszteletben tartja a tradíciókat. A francia La Pendue társulat előadása végtelenül humoros, lendületes, modern, és közben mégis rengeteget tanít nekünk Pulcinelláról/Polichinelle-ről és a műfaj történetéről. A társulatot 2003-ban alapította Estelle Charlier és Romuald Collinet. A két színész tökéletes összhangban játszik és létezik a színpadon, a mozdulatok profizmusa sok közös munkáról és magas előadásszámról árulkodik. Bár maga a produkció francia nyelvű, a nemzetközi közönségnek egy pillanatig sem jelentett nehézséget a megértés: időnként a lengyel szíveket egy-egy, az anyanyelvükön elhangzó kifejezéssel is megdobogtatják a játszókat – az ilyen figyelmesség mindig jóleső. Jól ismert alapszituációkat látunk: Punchinella a feleségével viaskodik, a halál elől menekül, csemetéi az örületbe kergetik, csetepatékba keveredik – mindenre sajátos megoldásokat hoznak, illetve ha a megoldás nem is eredeti, a kivitelezés mindenképpen az. Időnként még a játékosokat takaró bódé függőnye is fellibben, vagy azért, hogy azt láthassuk, milyen bravúros maga a színészi munka, vagy azért, hogy megbizonyosodjunk róla, míg Punch és Judy házasságot él, bizony a két bábo is vad ölelkezésbe kezd. A BÁB – NEM BÁB fesztivál a bábjáték műfaji határaival, annak feszegetésével kapcsolatban fogalmaz meg kérdéseket – nem vitás, hogy az e tradíciókat tisztelő előadás a BÁB kategóriát erősíti a mezőnyben. A díákújságban megjelent reflexiók alapján azonban a könnyed szórakozást jelentő előadással kapcsolatban mégis megfogalmazódtak morális kérdések, többen azt kérdezték, mi értelme van egy olyan produkciónak, amelynek célja kizárólag a szórakoztatás, illetve Pulcinella kegyetlen tettei és agresszív viselkedése sem volt túl népszerű. Úgy látszik, a 21. század nézője sem tud elvonatkoztatni az erkölcsi dilemmáktól. Vagy lehet, hogy csak a mai kor gyermeke ilyen szenzibilis?

Blind/A vak

Duda Paiva egészen magával ragadó alkotó és gondolkodó. Karrierjét táncosként kezdte, fokoza-

tosan alakult úgy a pályája, hogy (tánc)partnerei a színpadon szivacsbábokká váltak. Produkcióival műfajhatárokat feszeget: a tánc, a bábjáték és a multimediális elemek gazdag felhasználása – és persze egyedi humora – jellemzi munkásságát. Különleges tapintású és hajlékonyságú szivacsbábjai eleinte saját jelmezébe rejtve jelennek meg, szinte testprotézisként alkotnak egy színpadi karaktert, csak a történet kibontakozásával válnak önálló entitásokká a szörnyszerű figurák. A *Blind* című produkció önéletrajzi ihletésű, gyermekkorában ugyanis egy ritka betegség átmeneti vakságot okozott Duda Paivának. A személyes megtapasztalás érződik minden egyes mozdulaton, és nem csak azért, mert valóban vakon, szemét bekötve játszik a színpadon, hanem mert gesztusai, nagy ívű táncmozdulatai letisztultak, egyszerűek, a sötétben tapogatózó kezek remegése nincs túlmisztifikálva. Az előadás egy fiktív váróteremben kezdődik, ahol a torz külsővel megáldott, ám mégis inkább komikus, mint szánandó Duda Paiva mellett körben civil nézők ülnek a színpadon. Beszélgetést kezdeményez, minden megszólalása improvizatív és humorral teli. A szivacsbábok fokozatosan kerülnek elő, hol a jelmeze alól – így eldeformált külseje fokozatosan visszanyeri természetes kinézetét –, hol pedig a fejünk fölé függesztett búra változik szoknyává és félmeztelen nővé. Mikor egy-egy figurát animál, végig tudatosan reflektál annak anyagszerűségére, folyamatosan érződik a mozgó és mozgott alá-fölé rendeltsége. Ám a hierarchia időnként mégis megdől, a gyakran fűlsüketítő gépezetre koreografált mozdulatok során a néző abban a csodában részesül, hogy megláthatja

A világitótorony a 73. oldalig

a bábok önálló akaratát, azokat a pillanatok, amikor függetlenedni próbálnak mesterüktől. Élet-halál harccá válik a tánc. A nézőket több szinten is megszólítja: aggódva figyeljük az önállóságra törekvő mozzanatait, és talán lélekben a szörnyszivacsok pártját fogjuk, mindeközben pedig a tudatunkat lehengerlí a bábos profizmusa, koreográfiájának tökéletessége. Az előadás egyszerre kommunikál velem, mint zsigeri nézővel, akit magával ragad a látvány és az életre keltett báb csodájának illúziója, és velem, mint a bábműfajban jártas, gyakorlott, állandóan értelmezési lehetőségeket kutató személlyel. A produkció BÁB, de még mennyire, és kifejezetten jól áll neki, hogy a táncsal, mint társ-művészeti ággal egyenrangúan szerepel. Egy színpadon és egy időben.

A világitótorony² a 73. oldalig

„A produkció kísérleti, arra a terepre esik, ahol a színház más területek határait lépi át, mint például az előadás és az installáció. A ritmust használjuk, mint fő alapvetet. [...] A *To The Lighthouse, Till Page*

73 nem meséli el Virginia Woolf regényének történetét, hanem képet ad mesterien leírt karaktereinek belső, mentális életéről. [...] A tárgyak a színpadon azt akarják, hogy játsszanak velük, provokálják a színészeket. A választóvonalak előadó, színész és karakter között elmosódnak, gyakran elkeskenyednek egészen addig, amíg teljesen fel nem oldódnak és a színészek azon kapják magukat, hogy a szerepeiket játsszák.”³ – olvasható a leírás a fesztiválújságban. Valóban nehezen kategorizálható a produkció, mivel egyáltalán nem használ figurális bábót, és nem is nevezhető tárgyanimációnak, mégis a színpadi tárgyak segítségével több szinten kommunikálnak az alkotók: nemcsak hangulatot, vizuális és audiális atmoszférát teremtenek, hanem az általuk elmondásra kerülő történet csodálatosan mély rétegeit fejezik ki. A nézőre egyszerre hatnak az installációs képzőművészet bravúrijai és a színházi effektek. A vágyott tengerpart elképzelt levegőjét egy ventilátor idézi a színpadra, mely ritmikusan fúj hatalmasra, majd ereszt le egy-egy nejlontömeget. Az elveszett és kétségbeesett próbálkozást növények kényszeres

A világítótorony a 73. oldalig.
 Rendező: Klára Hutečková,
 Tervező: Lucie Faltýnková, Ha Thanh Špetlíková,
 Zene: Jirí Rous; DAMU, Prága

pakolásával érzékeltetik. Az állandó és hiábavaló próbálkozás néma sikolya teniszlabdák egymásra stószolásában koncentrálódik. Kifinomult és rafinált humora van a produkciónak, mert egy-egy jelenete olyan esetleges, hogy lehetetlen nem szurkolni annak, hogy a teniszlabda-adogató gépből pöfögő labdák tényleg eltalálják azt a zongorát – még akkor is, ha a gesztus értéke valójában drámai. Elementáris bábszínházat látunk a színpadon, habár egyetlen báb sem szerepel a produkcóban.

A kiválasztott három produkció azért kapott nagyobb figyelmet ebben az írásban, mert tökélete-

sen tükrözi azt a tendenciát, amit nap mint nap tapasztalunk: a bábót és annak tisztaságát, klasszikusságát keressük a bábszínházak színpadain (olykor még számon is kérjük). A fesztiválon láthatunk olyan produkciót, amely hagyománytisztelével remekelt, és olyat, amelyet az tett igazán különlegessé, hogy más művészeti ág (is) inspirálta. A legizgalmasabb kategóriák azonban a beazonosíthatatlanok, amelyek kapcsán egyáltalán artikulálódnak a kérdések, mint például az is, hogy mi maga a báb. Bátran állíthatom, hogy remek párbeszédék születtek.

EIGHTH INTERNATIONAL FESTIVAL AND CONFERENCE OF PUPPETRY SCHOOLS

The festival called Lalka-nie-Lalka (Puppet-Not Puppet) is held bi-annually in Białystok, Poland. The purpose of the festival is to provide a meeting place where students from different universities can get to know each other's work, and develop shared interests, whether as academic discourse or creative interaction. In 2016, the festival's profile was expanded. While the importance of its original concept was maintained, the organizers added an international conference for doctoral students involved in puppet theory. In another of the festival's key elements, the public is encouraged to attend both the exams of the students training to become puppeteers, as well as the productions of well-known performers. The author gives a spirited account of these events and gives detailed reviews of three performances from the festival.

- 2 Virginia Woolf (1882–1941) 1927-ben megjelent regénye a szülő-gyermek kapcsolatának analiziséről és a másokban tovább élő személyiség „halhatatlanságának” lehetőségeiről.
- 3 Bábművészeti Iskolák Nyolcadik Nemzetközi Fesztiválja (Ósmy Miedzynarodowy Festiwal Szkół Lalkarskich), Białystok 2016. Fesztiválprogram